

PREDGOVOR

*P*išući napreskokce ovu knjigu – tj. u različita vremena i svaki put iz drugačijih pobuda – nisam prestajao imati na umu temeljne spoznaje i postulate struke kojom sam se tijekom više desetljeća intenzivno i svrhovito bavio. Pritom su me, među inima, vodile i sljedeće epistemološke zamisli naše povijesne epohe.

Kao jedna od duhovnih znanosti koja je od antike do danas pokazivala i dokazivala ustrajnost svog neosigurnog a ipak nekako svrhovitog opstanka, znanost o književnosti, kakva god epistemološkog statusa bila, unatoč crnim prognozama ne pokazuje znakova svoga konačnog uminuća. Književne su tvorevine proizvod vječne ljudske potrebe za jezičnim oblikovanjem pa su i rasprave o naravi tog oblikovanja i o beskrajnom mnoštvu njegovih mogućnosti sastavni dio »učene« metajezične zapitanosti otkad je svijeta i vijeka. Ili, »skromnije«: od Gorgije, Protagore i Aristotela do nas današnjih kakvi već, nevoljni, jesmo.

Osobito se u dvadesetom stoljeću znanost o književnosti, doživjevši vrhunac svoje sustavne organizacije znanja, potvrdila diljem svijeta kao jedna od temeljnih duhovnopovijesnih znanosti. Njezini su se postulati, osobito oni kritičke i povijesne ustrojenosti, pokazali važnima za opće kulturološke sinteze u sklopu života pojedinih jezika, naroda, država, pa i civilizacija. Svojim raspršenim autor-skim ogledima, esejima, traktatima, disertacijama i slično

nazivanim stručnim uvidima u pojedine književne tvorevine, znanstvo novoga vijeka nastojalo je upućivati na obuhvatan svod, pribaviti teoriji kakvu velebnu krovnu konstrukciju. Čitava se četiri stoljeća, od klasicističkih poetika i retorika do nedavnih semiotičkih logika i ontologija književnosti, naše znanstvo trsilo dostići svoj uzor: ustrojenu znanost bilo prirodoznanstvenog bilo filozofskog ustrojstvenog modela, znanstvo emskog kova, koje bi jamčilo iscrpne opise, neprotuslovne sudove i silogizme, strogoću znanstvene discipline i najveću moguću jednostavnost metatejičnih izričaja.

Tako su se u položaju stanovitog mentalnog amalgama našle brojne discipline koje, kao metatejični potkodovi, žive od bavljenja jezičnim činjenicama. Već prema osobnim, tradicionalnim, nacionalnim i ideologijskim sklonostima, u nama suvremenoj kulturi na raznolike su se a zanimljive načine zatekle amalgamirane: filologija, jezikoslovlje, retorika, estetika, povijest književnosti, opća kulturologija, filozofska i prirodoslovna antropologija, uopće tekovine naše civilizacije. Staljene u nekom od vodećih misaonih smjerova – fenomenologiji, filozofiji egzistencije, strukturalizmu, semiotici – tvorile su razmjerno stabilan sustav. On dakako nije mogao sa svom sigurnošću jamčiti uspješnost pojedinačnih kritičkih prosudaba književnih tvorevina, ali je nudio nešto poput noćnog nebeskog svoda na kojem je svatko sklon zvijezdama mogao sazdati vlastite krhke konstelacije, ne nijećući drugima da i oni sazdaju svoje.

Rast težnje za sustavnošću obilježio je sredinom prošlog stoljeća svekoliku znanost o književnosti, pa i našu, hrvatsku. Danas se njezina terminologija još uvijek zna zateći u spisima manje »opsjednutih« a više »opuštenih« književnih teoretičara. Povijest je donijela svoje. U nju sam dokraja uronjen i ja, pisac ovih fragmenata. Ma i donijevši sobom izlomljen rečenični nauk iz nedavne prošlo-

sti, svejedno mislim i pišem u smušenoj sadašnjosti potroš-
nih i potrošenih roba. A o budućnosti se, zasad, ne usuđu-
jem misliti.

* * *

Devetnaest kraćih rasprava okupljenih u ovoj knjizi
kruži oko ideje:

*Znanost o književnosti ipak postoji, samo se nama da-
našnjima, koji smo tako nesklapni i neustrajni, izloženi vla-
stitu vremenu i društvu, nerijetko muti »zvjezdano nebo
nad nama« i trajno trusi »moralni zakon u nama«.*

Pred više no dobrohotnim čitateljima – a samo se ta-
kvima putem svojih »realističkih apstrakcija« obraćam –
izlažem, evo, niz svojih književnoteorijskih fragmenata iz
opće književnoteorijske zgrade u kojoj sam se, stjecajem
životnih prilika i vlastitom sklonošću, pokušavao orijen-
tirati.

U doba »raskomadana Orfeja« i nejasno semiotizirana
svijeta nije mi nažalost bila dana čvrsta, svilena, pouzdana
Arijadnina nit.

Zagreb, svibnja 2012.

Ante Stamać